

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-2-114-121>

 <https://orcid.org/0000-0001-7053-8859>

ЛІБА Наталія

докторка економічних наук, професорка,
професорка катедри обліку і оподаткування та маркетингу,
Мукачівський державний університет
e-mail: msu.oblik@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0001-8380-4420>

УСАТОВ Богдан

аспірант спеціальності А1 Освітні науки,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: usatov.bohdan522@vu.cdu.edu.ua

УДК 378.018.8-027.561:001.89(045)

**МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ЗВО**

Проаналізовано методологічні підходи до організації науково-дослідної діяльності в процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти.

Встановлено, що інтеграція методологічного підходу в освітній процес сприяє розвитку дослідницьких компетентностей, аналітичної

гнуक्तості мислення та утвердженню принципів академічної доброчесності.

Визначено основні компоненти методологічної підготовки, що забезпечують системне бачення структури та логіки наукового пізнання.

Виокремлено типові труднощі, з якими стикаються здобувачі під час оволодіння дослідницькою діяльністю, зокрема: недостатній рівень методологічної обізнаності, труднощі у формуванні гіпотез, виборі методів дослідження та критичному аналізі результатів.

Обґрунтовано необхідність впровадження комплексного підходу до формування методологічної культури майбутніх фахівців.

Проаналізовано особливості реалізації методологічної підготовки в українських закладах вищої освіти. Порівняно вітчизняні освітні практики формування наукового мислення із зарубіжними підходами.

Запропоновано ефективні шляхи активізації дослідницької діяльності здобувачів освіти через організацію проблемно-орієнтованого навчання, стимулювання самостійного пошуку інформації, розроблення власних наукових проєктів та залучення до реальної науково-дослідної роботи в межах університетських і міжуніверситетських програм.]

Рекомендовано напрями вдосконалення освітніх програм з урахуванням концептуального значення методології як фундаменту професійної підготовки сучасного фахівця.

Підсумовано, що методологія науки є не лише інструментом дослідницької діяльності, а й ключовим чинником професійного становлення здобувача в умовах інноваційного освітнього середовища.

Ключові слова: методологія наукових досліджень; фахова підготовка; здобувачі вищої освіти; дослідницька діяльність; академічна доброчесність; освітній процес.

Постановка проблеми. У контексті модернізації системи вищої освіти України та зростання суспільного запиту на якісну фахову підготовку особливої актуальності набуває проблема формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти. Сучасні умови інтелектуалізації професійної діяльності вимагають від майбутніх фахівців здатності до наукового пізнання, критичного осмислення соціальних і професійних явищ, опрацювання наукової інформації, оволодіння методами наукового аналізу, використання сучасних підходів до дослідження, а також генерування нових наукових ідей і самостійного пошуку шляхів розв'язання актуальних проблем. Не менш важливими є навички оформлення й апробації результатів наукових досліджень відповідно до академічних стандартів.

Зазначені компоненти становлять основу професійної зрілості здобувача освіти, забезпечуючи його готовність до самостійної науково-дослідної діяльності, обґрунтованого прийняття рішень і відповідального виконання професійних обов'язків. Форму-

вання цих якостей є базовою умовою підготовки висококваліфікованого спеціаліста, здатного діяти ефективно в умовах складних соціальних і професійних трансформацій.

Наукова діяльність студентів посідає вагоме місце в освітньому процесі закладів вищої освіти, однак на практиці вона стикається з низкою проблем. Незважаючи на стратегічну важливість науково-дослідної роботи, у ЗВО спостерігається фрагментарність методологічної підготовки, зниження мотивації до наукового пошуку, а також недостатня інтеграція методології науки в загальний освітній процес.

Науковці наголошують, що така фрагментарність негативно позначається на якості студентських досліджень. Особливу критику викликає практика викладання методологічних курсів без належного зв'язку з реальним дослідницьким контекстом, що призводить до формального засвоєння знань без розуміння їх практичного застосування. Відсутність органічної інтеграції методологічного компоненту в систему дослідницької підготовки обмежує розвиток критичного мислення, аналітичних умінь і здатності до самостійної наукової діяльності.

Усе це зумовлює необхідність переосмислення методологічних засад організації науково-дослідної діяльності в ЗВО та оновлення підходів до викладання методології наукових досліджень як ключової складової професійної підготовки. Актуальним стає пошук ефективних педагогічних моделей, що забезпечують формування цілісного методологічного світогляду, стимулюють наукову активність і сприяють професійному становленню здобувачів освіти в умовах інноваційного й академічно відповідального освітнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наука, у своїй суті, існує і розвивається через наукове дослідження, яке в умовах сучасного освітнього простору набуває нового, стратегічно важливого значення. У науково-педагогічному дискурсі проблематика формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти посідає чільне місце, з огляду на трансформації в системі вищої освіти України та суспільний запит на фахівців нового покоління – спроможних самостійно здійснювати наукові пошуки, критично осмислювати інформацію, генерувати креативні ідеї та впроваджувати інноваційні рішення.

Вагомий внесок у теоретико-методологічне осмислення дослідницької компетентності зроблено у праці І. Щербаня та В. Савченка (2022), де здійснено ґрунтовне тлумачення поняття «дослідницька компе-

тентність» у контексті вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки. Автори визначають її як інтегральну особистісну якість, що поєднує знання, уміння, навички, досвід наукової діяльності, внутрішню мотивацію та ціннісне ставлення до процесу дослідження. У міжнародному вимірі ця компетентність трактується як поєднання когнітивних, операційних і соціально значущих компонентів, необхідних для інтелектуальної самореалізації та розв'язання складних соціокультурних проблем (Щербань & Савченко, 2022).

Питання діагностики сформованості дослідницької компетентності розкривається у праці Т. Ваколі, де запропоновано систему критеріїв її оцінювання. Авторка обґрунтовує важливість педагогічного моніторингу як засобу корекції освітнього процесу, що сприяє підвищенню ефективності підготовки студентів до самостійної наукової діяльності (Ваколя, 2012).

Методологічні аспекти пошуку та опрацювання наукової інформації як невід'ємної складової дослідницької підготовки висвітлено у дослідженні Л. Ребухи. Автор наголошує, що інформаційно-аналітична культура становить фундамент методологічної грамотності та повинна формуватися на всіх етапах професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Такий підхід сприяє розвитку критичної оцінки джерел, систематизації знань і ефективній інтеграції наукової інформації у власну дослідницьку діяльність (Ребуха, 2020).

Цінний міжнародний досвід у сфері формування дослідницької компетентності представлено у дослідженні М. Леврінц, Н. Варги та Ю. Попика. Науковці акцентують увагу на системному характері цього процесу в європейській вищій школі, підкреслюючи його поетапність: від залучення студентів до навчально-дослідної діяльності на початкових курсах до організації повноцінної самостійної наукової роботи на завершальних етапах навчання. Така модель забезпечує поступовий розвиток аналітичного мислення, дослідницьких навичок та здатності до самостійної наукової діяльності, що є ключовими чинниками професійної зрілості випускників (Леврінц, Варга & Попик, 2023).

Значний внесок у теоретичне обґрунтування методологічної підготовки зробили М. Садовий та О. Трифонова (2022), які розглядають методологічний підхід як базовий інструмент професійної підготовки студентів до виконання кваліфікаційних досліджень. Автори підкреслюють критичну важливість розвитку системного мислення, формування дослідницької культури та інтеграції наукового підходу в структуру

професійної діяльності майбутніх фахівців. Зазначається, що методологічна культура не лише забезпечує успішне виконання кваліфікаційних робіт, а й виступає фундаментом для подальшого наукового і професійного саморозвитку (Садовий & Трифонова, 2022).

Професійний розвиток здобувачів вищої освіти у контексті дослідницької діяльності розглядає Г. Савонова, підкреслюючи, що дослідницька компетентність є не лише освітнім індикатором якості, а й запорукою професійної успішності майбутніх фахівців. Авторка наголошує на ролі креативного, критичного й аналітичного мислення як основних інтелектуальних характеристик дослідника (Савонова, 2024).

У межах сучасних досліджень методології професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи важливе місце посідає концепція комплексної моделі формування дослідницької компетентності, запропонована С. Саяпіною, Н. Кривошеєю та Д. Дмитром. У межах цієї моделі науковці виокремлюють чотири взаємопов'язані ключові компоненти: операційно-технічний, мотиваційний, практично-діяльнісний та рефлексивний. Структура моделі ґрунтується на ідеї необхідності цілісного підходу до формування дослідницької компетентності, що реалізується шляхом інтеграції науково-дослідної, освітньої та викладацької діяльності у закладах вищої освіти. Така інтегративна взаємодія виступає запорукою формування готовності майбутніх викладачів до самостійної наукової діяльності, критичного аналізу результатів досліджень та інноваційної трансформації освітнього процесу (Саяпіна, Кривошея & Дмитро, 2024).

Значну увагу методологічним засадам наукової діяльності приділяють також Л. Дранус і О. Стоян, які акцентують на необхідності системного підходу до збору, аналізу та обробки інформації, розроблення програм досліджень і належного оформлення результатів (Дранус & Стоян, 2021). На важливості методологічної рефлексії в системі професійної підготовки фахівців наголошують Є. Лодатко, Н. Ліба та С. Пасека, аналізуючи феноменологію парадигм організації наукової діяльності (Лодатко, Ліба & Пасека, 2024).

Таким чином, узагальнення аналізу досліджень засвідчує: дослідницька компетентність є багатовимірною інтегративною якістю, формування якої нерозривно пов'язане із глибоким оволодінням методологією наукового пізнання. Методологічна підготовка слугує концептуальним підґрунтям розвитку наукового мислення, аналітичної спроможності й творчої активності

здобувачів вищої освіти. У цьому контексті визначальним завданням сучасної вищої школи стає пошук і впровадження ефективних моделей інтеграції методологічної компоненти в освітній процес, що дозволить виховати висококваліфікованого, інтелектуально самостійного фахівця, здатного успішно діяти в умовах динамічних суспільних змін.

Мета статті – визначити роль методології наукових досліджень як основи фахової підготовки здобувачів вищої освіти та окреслити ефективні підходи до її інтеграції в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Витоком будь-якого наукового дослідження є наукова ідея – інтелектуальна форма відображення дійсності, яка визначає нові орієнтири в переосмисленні об'єктивної реальності та слугує основою для практичного розвитку теоретичних знань. Як стверджують С. Важинський і Т. Щербак, саме наукова ідея виступає каталізатором прориву в науковому пізнанні, забезпечуючи вихід за межі існуючих уявлень і відкриваючи простір для інноваційних підходів до вирішення складних наукових проблем (Важинський & Щербак, 2016). При цьому ідея не лише передуює виникненню теорій, а й виконує роль концептуального каркасу, навколо якого формуються й розвиваються цілісні теоретичні системи. Як підкреслюють В. Медвідь, Ю. Данько та І. Коблянська, наукова ідея інтегрує окремі теоретичні конструкції в єдине наукове поле певної галузі знань, що забезпечує не лише їхню систематизацію, але й практичне спрямування подальших досліджень (Медвідь, Данько & Коблянська, 2020).

Методологічна підготовка здобувачів вищої освіти повинна розглядатися як комплексний, інтегративний процес, спрямований на цілісне формування у студентів системи теоретико-методологічних знань, практичних умінь і дослідницьких навичок. Як слушно підкреслюють М. Мальська та Н. Паньків, рівень ефективності наукової діяльності безпосередньо корелює із глибиною методологічної культури дослідника, що визначає здатність до системного аналізу, критичного мислення та наукової творчості (Мальська & Паньків, 2020). У цьому контексті методологічна підготовка має бути не епізодичним, а органічно інтегрованим компонентом фахової освіти, охоплюючи всі її етапи — від початкових курсів до написання й захисту кваліфікаційних робіт, що забезпечує сталий розвиток дослідницької компетентності та професійної зрілості майбутнього фахівця.

Розуміння онтологічних та гносеологічних засад наукового дослідження формує

фундаментальні основи розвитку дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти, яка, у свою чергу, є визначальним чинником становлення інтелектуальної самостійності, наукової творчості та професійної зрілості майбутніх фахівців. Дослідницька компетентність постає як інтегративна якість особистості, що поєднує здатність до критичного мислення, рефлексії, самостійного пошуку істини та продукування нових знань, релевантних викликам сучасного науково-освітнього простору. З огляду на це подальший аналітичний розгляд буде присвячено обґрунтуванню ефективних підходів до методологічної підготовки студентів, спрямованих на всебічний розвиток їхнього наукового потенціалу та забезпечення їхньої здатності до інноваційної, творчої дослідницької діяльності в умовах динамічних суспільних трансформацій.

Одним із ключових векторів удосконалення методологічної підготовки здобувачів вищої освіти є цілеспрямоване створення сприятливого освітнього середовища, здатного системно стимулювати їхню наукову активність. Як обґрунтовано доводить О. Пушкар, саме в умовах активного залучення до реальної дослідницької діяльності – участі у науково-дослідних проєктах, конференціях, наукових гуртках, міжнародних програмах академічної мобільності – розкривається творчий потенціал студентів, формується здатність до самостійного наукового пошуку та інноваційної діяльності (Пушкар, 2020).

У цьому контексті надзвичайно важливо підкреслити, що реальне занурення у дослідницькі практики не лише розширює емпіричний досвід студентів, а й сприяє глибинному засвоєнню методологічного інструментарію, необхідного для адекватного вирішення актуальних наукових проблем. Активне включення в дослідницький процес забезпечує цілісну інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, що, у свою чергу, створює передумови для формування зрілої дослідницької компетентності та розвитку здатності до критичного осмислення наукової інформації.

Таким чином, ефективна методологічна підготовка неможлива без забезпечення умов для постійної практики наукового пошуку, що має бути органічною складовою освітнього процесу й одним із пріоритетних завдань академічної політики закладів вищої освіти.

Не менш вагомим чинником ефективної методологічної підготовки здобувачів є інституціоналізація наставництва в освітньому процесі, що передбачає системне

супроводження студентів у їхній науково-дослідницькій діяльності. Викладач-наставник повинен виконувати роль не лише транслятора знань, але й фасилітатора наукового пошуку, каталізатора інтелектуального розвитку та критичного мислення здобувачів вищої освіти.

Як стверджує А. Конверський, саме наставницька взаємодія є запорукою формування дослідницької автономії студента, адже вона забезпечує індивідуалізовану підтримку у процесі опанування методів наукового пізнання, розвитку аналітичних здібностей та формування навичок обґрунтування власних наукових позицій (Конверський, 2010).

У цьому аспекті особливої актуальності набувають підходи, що передбачають активне залучення студентів до рецензування наукових робіт, участь у міжкатедральних наукових семінарах, наукових стажуваннях. Така діяльність формує культуру наукової комунікації, сприяє розвитку навичок наукової аргументації, конструктивної критики та академічної доброчесності.

Отже, наставництво у системі методологічної підготовки має бути не епізодичним, а структурно інтегрованим процесом, що передбачає довготривале супроводження наукового розвитку особистості здобувача вищої освіти. Тільки за умови системної та індивідуалізованої підтримки можливе всебічне розкриття його наукового потенціалу і формування сталих компетентностей, необхідних для успішної інтеграції у світове наукове співтовариство.

Особливої уваги у контексті методологічної підготовки здобувачів вищої освіти потребує організація навчальних дисциплін із чітким акцентом на практичну спрямованість завдань, розвиток проектної діяльності та систематичне залучення студентів до самостійної роботи з науковими джерелами. Такий підхід сприяє не лише засвоєнню сукупності методологічних знань, а й формуванню дослідницької культури як інтегральної складової професійної компетентності майбутнього фахівця.

У цьому аспекті надзвичайно важливо орієнтувати освітній процес на принципи проблемно-орієнтованого навчання (Бірта і Бургу, 2014), яке, за концепцією О. Гуторова (Гуторов, 2017), передбачає активну участь студентів у розв'язанні реальних наукових задач. Студенти мають виступати не пасивними реципієнтами знань, а активними дослідниками, які самостійно моделюють дослідницькі ситуації, критично аналізують наукові проблеми, обирають

релевантні методи збору й обробки даних, обґрунтовують результати дослідження та формулюють науково виважені висновки.

Така форма організації навчальної діяльності не лише сприяє глибокому опануванню наукового методу як універсального способу пізнання дійсності, а й забезпечує розвиток системного мислення, інтелектуальної самостійності та творчої ініціативи здобувачів вищої освіти. Проблемно-орієнтоване навчання створює умови для інтеграції освітнього процесу і дослідницької діяльності, що, у свою чергу, підвищує академічну мотивацію студентів і якість їхньої підготовки.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що проблемно-орієнтований підхід має стати стратегічною основою методологічної підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки саме він забезпечує формування необхідних для сучасної наукової діяльності компетентностей: уміння самостійно конструювати знання, критично оцінювати інформацію, здійснювати наукові пошуки у міждисциплінарних вимірах і відповідати на виклики глобалізованого інтелектуального середовища.

У сучасних умовах трансформації освітнього простору, обумовленої стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, виникає об'єктивна потреба у переосмисленні традиційних підходів до методологічної підготовки студентів. Стає очевидним, що ефективне формування дослідницької компетентності неможливе без активної інтеграції цифрових інструментів на всіх етапах освітнього та науково-дослідного процесу.

Цифровізація наукової діяльності відкриває нові можливості для розширення доступу до світових інформаційних ресурсів, оптимізації процесів збору та обробки даних, візуалізації результатів досліджень, організації ефективної наукової комунікації та управління академічними проектами. У зв'язку з цим необхідним є цілеспрямоване формування у студентів навичок роботи з електронними базами даних, системами керування бібліографічною інформацією, спеціалізованими статистичними та аналітичними програмами, що суттєво підвищує якість їхньої науково-дослідної діяльності.

Не менш важливим чинником становлення дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти є рефлексивне осмислення власної наукової діяльності, яке забезпечує усвідомлення особистісного наукового поступу, критичний аналіз досягну-

тих результатів та визначення напрямів подальшого розвитку. Воно передбачає формування вміння критично аналізувати власний дослідницький досвід, ідентифікувати сильні та слабкі сторони обраних підходів і застосованих методів, оцінювати ефективність прийнятих рішень та на основі цього вдосконалювати подальшу наукову практику. Рефлексія сприяє глибшому усвідомленню логіки наукового пізнання, підвищенню якості результатів дослідження, розвитку здатності до самокорекції та формуванню інтелектуальної автономії здобувача.

Окремо слід зазначити, що методологічна підготовка здобувачів вищої освіти виконує низку ключових функцій: епістемологічну (усвідомлення природи наукового знання та його розвитку), інструментальну (опанування методами дослідження), аналітико-критичну (оцінювання наукової інформації) та креативно-пошукову (стимулювання творчого мислення й інноваційної діяльності). У такому вимірі методологія наукового дослідження постає не лише технологічною основою наукової роботи, а й фундаментом інтелектуального становлення майбутнього фахівця.

Отже, методологія наукових досліджень є концептуальним підґрунтям фахової підготовки, а її ефективна інтеграція в освітній процес забезпечує розвиток повноцінної наукової компетентності, інтелектуальної автономії та професійної мобільності здобувачів вищої освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз методології наукових досліджень як концептуальної основи фахової підготовки здобувачів вищої освіти засвідчив, що саме вона формує інтелектуальне підґрунтя для професійного становлення майбутніх фахівців. Методологічна підготовка постає не лише елементом освітнього процесу, а й його ключовим змістовим стрижнем, що визначає рівень академічної культури, якість теоретичного мислення та здатність до самостійного наукового пошуку.

Методологія науки забезпечує цілісне розуміння логіки наукового дослідження, структури дослідницького процесу, принципів побудови гіпотез, добору інструментарію та обґрунтування наукових висновків. Вона виконує інтегративну функцію в системі фахової освіти, поєднуючи різногалузеві знання в єдиному полі науково орієнтованого мислення та сприяючи усвідомленню професійної діяльності як об'єкта наукового аналізу.

Ефективна реалізація методологічної підготовки здобувачів вищої освіти можлива за умови створення інноваційного освітнього середовища, що базується на принципах проблемно-орієнтованого навчання, наукового наставництва, міждисциплінарної інтеграції та цифрової трансформації освітніх практик. Особливого значення набуває розвиток дослідницької автономії студентів, їх здатності до критичного мислення, формулювання власних наукових концепцій та успішної реалізації проектної діяльності в обраній галузі знань.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні інноваційних методичних моделей викладання методології науки, орієнтованих на стимулювання когнітивної активності студентів, підвищення їхньої академічної мотивації та розширення спектру міждисциплінарних дослідницьких компетентностей. Актуальними є також дослідження ефективності цифрових інструментів у формуванні методологічної культури майбутніх фахівців, що потребує комплексного вивчення їхнього впливу на якість науково-дослідної діяльності.

Удосконалення методологічної підготовки в системі фахової освіти є не лише запорукою підвищення академічної якості, а й необхідною умовою формування конкурентоспроможних фахівців, здатних продукувати науково обґрунтовані рішення, впроваджувати інновації та ефективно реагувати на виклики глобалізованого знанневого суспільства.

Відтак, методологічна підготовка має стати одним із пріоритетних напрямів академічної політики закладів вищої освіти, оскільки саме вона визначає якість наукового поступу здобувачів і рівень їхньої інтеграції у світове наукове співтовариство.

Список бібліографічних посилань

- Бірта, Бургу, 2014 – Бірта Г.О., Бургу Ю.Г. (2014). Методологія і організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 142 с.
- Важинський, Щербак, 2016 – Важинський С.Е., Щербак Т.І. (2016). Методика та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. 260 с.
- Ваколя, 2012 – Ваколя Т.І. (2012). Структурно-функціональна модель формування дослідницьких компетентностей майбутнього вчителя початкової школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 37: 72–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2012_37_18
- Гуторов, 2017 – Гуторов О.І. (2017). Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Харків: ХНАУ. 272 с.

- Дранус, Стоян, 2021 – Дранус Л.С., Стоян О.Ю. (2021). Методичні рекомендації з дисципліни «Методологія наукових досліджень» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент». Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. 48 с. (Методична серія; вип. 356).
- Леврінц, Варга & Попик, 2023 – Леврінц М., Варга Н., Попик Ю. (2023). Розвиток дослідницької компетентності майбутніх педагогів у вищій школі: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2(53): 71–76. Doi: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.71-75>
- Лодатко, Ліба & Пасека, 2024 – Лодатко, Е., Ліба, Н., Пасека, С. (2024). Феноменологія парадигм як предмет методологічної рефлексії в системі професійної підготовки фахівців. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*, 1: 5–13.
- Мальська, Паньків, 2020 – Мальська М., Паньків Н. (2020). Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка. 226 с.
- Медвідь, Данько & Коблянська, 2020 – Медвідь В.Ю., Данько Ю.І., Коблянська І.І. (2020). Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навчальний посібник. Суми: СНАУ. 220 с.
- Конверський, 2010 – Конверський А.Є. (2010). Основи методології та організації наукових досліджень: навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури. 352 с.
- Пушкар, 2020 – Пушкар О.І. (2020). Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 866 с.
- Ребуха, 2020 – Ребуха Л.З. (2020). Методологія наукових досліджень: способи пошуку та опрацювання наукової інформації. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 189: 59–62. Doi: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-189-59-62>
- Савонова, 2024 – Савонова Г.І. (2024). Формування дослідницької компетентності студентів-бакалаврів. *Тези 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету (Полтава, 14–23 травня 2024 р.)* (Т. 2, с. 268–270). Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка.
- Садовий, Трифонова, 2022 – Садовий М.І., Трифонова О.М. (2022). Методологічний підхід у наукових дослідженнях при підготовці кваліфікаційних робіт студентами природничої, технологічної та професійної галузей освіти. *Фізика та освітні технології*, 2: 31–38. Doi: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.27>
- Саяпіна, Кривошея & Дмитро, 2024 – Саяпіна С., Кривошея Н., Дмитро Д. (2024). Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів у закладі вищої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2(106): 7–16. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.2\(106\)2024.314948](https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(106)2024.314948)
- Щербань, Савченко, 2022 – Щербань І., Савченко В. (2022). Сутність поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2(6): 240–247. Doi: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.250436](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.250436)
- References**
- Birta, G.O., Burgu, Y.G. (2014). Methodology and organization of scientific research: a textbook. Kyiv: Center for Educational Literature. 142 p. [in Ukr.].
- Vazhinsky, S.E., Shcherbak, T.I. (2016). Methodology and organization of scientific research: a textbook. Sumy: Publishing house of Sumy State University named after A.S. Makarenko. 260 p. [in Ukr.].
- Vakolya, T.I. (2012). Structural and functional model of the formation of research competencies of a future primary school teacher. *Scientific notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 37: 72–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2012_37_18 [in Ukr.].
- Gutorov, O.I. (2017). Methodology and organization of scientific research: a textbook. Kharkiv: KhNAU. 272 p. [in Ukr.].
- Dranus, L.S., Stoyan, O.Yu. (2021). Methodological recommendations on the discipline “Methodology of scientific research” for students of specialty 073 “Management”. Mykolaiv: Publishing house of Petro Mohyla National University of Ukraine. 48 p. (Methodological series; issue 356) [in Ukr.].
- Lavrints, M., Varga, N., Popyk, Y. (2023). Development of research competence of future teachers in higher education: foreign experience. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 2(53): 71–76. Doi: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.71-75> [in Ukr.].
- Lodatko, E., Liba, N., Pasiaka, S. (2024). Phenomenology of paradigms as a subject of methodological reflection in the system of professional training of specialists. *Bulletin of the Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy. Series: Pedagogical Sciences*, 1: 5–13 [in Ukr.].
- Malska, M., Pankiv, N. (2020). Fundamentals of Scientific Research: Textbook. Lviv: Publishing House of the Ivan Franko National University of Lviv. 226 p. [in Ukr.].
- Medvid, V.Yu., Danko, Yu.I., Koblyanska, I.I. (2020). Methodology and organization of scientific research (in structural and logical diagrams and tables): a textbook. Sumy: SNAU. 220 p. [in Ukr.].
- Konversky, A.E. (2010). Fundamentals of methodology and organization of scientific research: a textbook for students, cadets, graduate students and associate professors. In A.E. Konversky (ed.). Kyiv: Center for Educational Literature. 352 p. [in Ukr.].
- Pushkar, O.I. (2020). Methodology and organization of scientific research: a textbook. Kharkiv: KhNEU named after S. Kuznets. 866 p. [in Ukr.].
- Rebukha, L.Z. (2020). Methodology of scientific research: methods of searching and processing scientific information. *Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences*, 189: 59–62. Doi: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-189-59-62> [in Ukr.].
- Savonova, G.I. (2024). Formation of research competence of undergraduate students. In: *Abstracts of the 76th scientific conference of professors, teachers, researchers, postgraduates and university students (Poltava, May 14–23, 2024)* (Vol. 2, pp. 268–270). Poltava: Yuriy Kondratyuk National University [in Ukr.].
- Sadovy, M.I., Tryfonova, O.M. (2022). Methodological approach in scientific research in the preparation of qualification works by students of natural, technological and professional branches of education. *Physics and Educational Technologies*, 2: 31–38. Doi: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.27> [in Ukr.].
- Sayapina, S., Kryvosheya, N., Dmytro, D. (2024). Formation of research competence of future teachers in a higher education institution. *Humanization of the educational process*, 2(106): 7–16. Doi: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.2\(106\)2024.314948](https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(106)2024.314948) [in Ukr.].
- Shcherban, I., Savchenko, V. (2022). The essence of the concept of “research competence” in domestic and foreign literature. *Psychological and pedagogical problems of modern school*, 2(6): 240–247. Doi: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.250436](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.250436) [in Ukr.].

LIBA Natalia

Doctor Science of Economic, Professor, Professor of the Department of Accounting, Taxation and Marketing,
Mukachevo State University

USATOV Bohdan

postgraduate student in the specialty A1 Educational Sciences,
Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCH AS A CONCEPTUAL BASIS OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. *Methodological approaches to the organization of scientific and research activities in the process of professional training of higher education applicants have been analyzed. It has been established that the integration of a methodological approach into the educational process contributes to the development of research competencies, analytical flexibility of thinking, and the establishment of the principles of academic integrity.*

The main components of methodological training that provide a systemic vision of the structure and logic of scientific knowledge have been identified.

Typical difficulties encountered by applicants during the mastery of research activities are identified, in particular: insufficient level of methodological awareness, difficulties in forming hypotheses, choosing research methods and critical analysis of results. The need for implementing a comprehensive approach to the formation of the methodological culture of future specialists is substantiated.

The peculiarities of the implementation of methodological training in Ukrainian higher education institutions are analyzed. Domestic educational practices of forming scientific thinking are compared with foreign approaches.

Effective ways of activating the research activities of education seekers are proposed through the organization of problem-oriented learning, stimulation of independent information search, development of own scientific projects, and involvement in real scientific research work within the framework of university and interuniversity programs. Directions for improving educational programs are recommended, taking into account the conceptual significance of methodology as the foundation of professional training of a modern specialist. It is concluded that the methodology of science is not only a tool for research activities, but also a key factor in the professional development of the applicant in an innovative educational environment.

Keywords: *scientific research methodology; professional training; higher education students; research activities; academic integrity; educational process.*

*Одержано редакцією 15.04.2025
Прийнято до публікації 29.04.2025*